

Information till medlemmarna i Botaniska Sällskapet i Jönköping Nr 2, dec 2013

Höstens möten är nu avklarade. Arkivens dag den 9 november blev lyckad för vår del. Botaniska Sällskapet har under hösten lyft fram den enastående botanisten Erik Leonard Ekman (1883-1931) som växte upp i Jönköping och ägnade en stor del av sitt liv åt att utforska Karibiens flora. Om detta och annat berättar vi i detta nummer. - Av tekniska skäl och med hänsyn till den tilltagande julbrådskan får tilltänkta foton anstå till ett senare tillfälle.

Vinterns program

Nästa möte hålls den 29 januari, då Magnus Thorell berättar och visar bilder från en exkursion i Grekland. Den 19 februari är det årsmöte. Båda mötena hålls i Länsstyrelsens lokaler.

Ny medlem

Vi hälsar Karin Klasson, Jönköping välkommen som medlem. Karin är barnbarn till en av botanisten Erik Leonard Ekmans systrar.

Nytt i korthet

- I nummer 2 av Svenska Botaniska Föreningens nya tidskrift "Vilda växter" finns en artikel om Carl Peter Thunberg, en av Linnés apostlar som föddes i Jönköping och blev känd som "Japans Linné". För att få denna tidskrift måste man vara medlem i SBT. Det går alltså tills vidare inte att enbart prenumerera på tidskriften.
- Planerna på att bygga en ny fotbollsarena i Stadsparken inger farhågor för att arboretumet och annan värdefull trädvegetation kan komma att skadas, om projektet realiserar. Frågan har diskuterats i Botaniska Sällskapets styrelse, som såg till att detta togs upp på möte med kommunens naturvårdsgrupp den 4 december. Styrelsen fortsätter att bevaka frågan.
- Botaniska Sällskapets arkiv med protokoll och andra viktiga handlingar har under många år förvarats på Ingaryd. Inom kort kommer det att överföras till Jönköpings läns folkrörelsearkiv, som håller till i Arkivhuset. Detta är en säkrare lösning för framtiden.
- Våren 2014 blir det en ny studiecirkel i botanik i Senioruniversitetets regi med Gösta Börjeson som ledare.

Floraväktarexkursion 3 juni

Göte Bengtsson och jag åkte västerut i kommunen för att besöka lokaler med granspira, *Pedicularis sylvatica ssp. sylvatica*. Första stoppet gjordes i Angerdshestra och vi noterade 20 blommande plantor. Lokalen var svagt hävdad med hästbete. Solen sken från en klarblå himmel, göken gol, humöret var på topp och kaffet smakade gott. Färden gick vidare och vi besökte ytterligare fyra lokaler utan resultat. Det började bli sen eftermiddag och en lokal återstod. Vi körde in på gårdsplanen. Ingen var hemma förutom en flock Highland Cattle på betesmarken strax intill gården. Det var in där GPSen visade oss eller Göte rättare sagt. Jag förhöll mig något avvaktande, vilket däremot inte kossorna gjorde. De var mycket tillmötesgående. Göte gjorde upptäckten mitt ibland dem och vi räknade in 58 plantor, varav de flesta var i blom. Plantorna växte på en begränsad yta om ca 100 m² fuktig välhävdad betesmark. Dagen fick alltså en mycket lyckad avslutning och vi vände nöjda hemåt.

/Marianne Rydén

Kommentar: I rödlistan är granspiran klassad som "Nära hotad" (NT).

Resan till Lurö den 15 juni

De 21 deltagarna färdades i egna bilar till Spikens fiskeläge längst ut på Kållandsö, där skepparen Sune Westerberg mötte upp med två båtar. Omkring en timmas båtfärd förde oss genom Ekens skärgård till Lurö skärgård och Stenstaka brygga på Lurö. Det är spännande och ovanligt med insjöskärgård. Lunch intogs på skärgårdskroger Luringen. Sedan var det dags för Gösta Börjeson att leda vandringen runt på ön. Det blev en botanisk vandring på några km genom skog, betesmarker och längs stränder. Den vanliga skogstypen är tallskog. På igenväxningsmarker förekommer ung björkskog. Ekar står lite här och där. Sista delen av vandringen gick genom lövängsnatur till Stångudden, Lurös sydligaste punkt, fyrplats och med fin utsikt mot fastlandet och Kinnekulle. Vid Stångudden demonstrerades fina förekomster av svartbräken och gaffelbräken och hybriden mellan dessa.

På hemresan togs en avstickare till Lidköpings hamn och ett utfyllnadsområde. Här finns ett nyligen upptäckt bestånd av englandsnycklar *Dactylorhiza praetermissa*. Denna orkidé, som är ny i vår svenska flora, blommar något senare på sommaren, men några exemplar som var på väg att slå ut upptäcktes. /Magnus Thorell

Vandring vid Rocksjön

Under vandringen vid Rocksjön den 28 augusti fick deltagarna se en hel del trevligt, bl a granbräken, kärrbräken, höstspira, äkta vallört, långnate, hornsärv och rundsilesår. Efteråt har vår ordförande återigen framfört till kommunekologen att slåtern av kärret - sent och vartannat år - verkar vara utmärkt för höstspiran. Den får möjlighet att både blomma och sätta frö och möjlighet att gro och spridas. Det finns små plantor ute i slåterytan. I området som slås har det dock sparats en del buskruggar av vide som kommer upp. Det är inte lämpligt att släppa upp videbuskar eller björkar i området.

Höstens tre möten

Den uppmärksamme läsaren av Jönköpings-Posten har sett notiser efter dessa möten under "Nytt från läsarna". Dessa notiser är ett sätt att (utan kostnad) bli mera synliga för allmänheten och informera om vår verksamhet.

Höstens första medlemsmöte hölls i Länsstyrelsens lokaler den 2 oktober. Johan Rova, naturvårdare på Länsstyrelsen och medlem i Botaniska Sällskapet, berättade om våra svenska nationalparker. Han har besökt samtliga 29 nationalparker och visade med egna foton den variation och mångfald av växter som finns i dessa parker. Mest svårtillgänglig är Vadvetjåkka nationalpark i nordligaste Lappland. Några parker är starkt kulturpåverkade, t ex Garphyttan i Närke som har ängar med förvildad Akleja. Dalby Söderskog i Skåne har en rik lundflora, men almbeståndet har i stort sett slagits ut av almsjukan. I Norra Kivills nationalpark i nordöstra Småland finns bl a många tickor. Sjön Åsnens övärld i Kronobergs län kan bli nationalpark under år 2015.

Höstens andra möte, den 30 oktober. Magnus Thorell visade bilder och berättade om floran i Huskvarnabergen. Förkastningsbranterna och bergarter som skifferar och grönsten ger förutsättningar för en rik kärlväxtflora. Kalkhaltigt material från Visingsöformationen har berikat jordarten i bergen. Området närmast Vättern har ett gynnsamt lokalklimat. Flera ovanliga eller sällsynta växter finns i området. Hit hör ärtvicker, finnögkontröst och bokarv. Strands ravin har en rik lundflora. Där finns svavelsippa, en hybrid mellan vitsippa och gulsippa. Vid Utsikten växer Sankt Pers nycklar. Oxeln trivs i branter och på hållmarker.

Årets sista möte, den 27 november. Flera medlemmar medverkade med bildvisning. Martin Sjødahl rapporterade om intressanta växter på bullervallen längs E4 i Huskvarna, bland andra klätt och blomsterlin. Agneta Åsgrim Berlin berättade om en exkursion på Bornholm och

visade växter från olika miljöer där. Hon hade också fotograferat den ytterligt sällsynta ängssiljan på en lokal i Skåne.

Magnus Thorell visade bilder från Sällskapets exkursion till Kåperyd nära Taberg och från exkursionen till Lurö skärgård i juni. Vidare berättade han om kulturella och botaniska upplevelser i Georgien i september i år. – Se separata notiser.

Slutligen visade Caroline Edelstam många fina exempel på växter i Östra Vätternbranterna. Hon tog oss också med till en nationalpark i Umbrien i Italien med vårblommande arter i ett vackert landskap, däribland orkidéer, Scilla, violer och anemoner. - Detta var en innehållsrik och mycket givande afton.

Arkivens dag den 9 november (årets hittills regnigaste dag?)

Arkivens dag arrangerades över hela landet den 9 november och temat i år var Flora och Fauna. Arrangörer i Jönköping var: Jönköpings läns folkrorelsearkiv, Jönköpings Stadsarkiv, Jönköpings läns Arkivförbund, Jönköpings Stadsbibliotek och Jönköpings läns museum i samarbete med Botaniska Sällskapet i Jönköping, Smålands Flora m fl.

Botaniska Sällskapet medverkade i arkiv- och forskarsalen med ett utställningsbord där vi informerade om vår verksamhet och visade ett urval av lämpliga floror. En blombukett bestående av tjugoen blommande vilda växter, plockade den 8 november, prydde ena hörnet av bordet. Den intresserade kunde i lupp närmare studera exempelvis bäckveronika, sumpförgätmigej, renfana, veketåg, jättebalsamin (invasiv art), prästkrage, vädtklint m fl. En historisk tillbakablick med material ur föreningens arkiv presenterades på en skärm. Vi ställde ut foton på och berättade om fyra hotade växter inom kommunen: mosippa, granspira och Jönköpings stads raraste ”ogräs” fågelarv, som växer intill Västa torget, och gatmålla, som växer på Studiegatan. Samtliga övervakas av floraväktare.

I samarbete med Länsmuseet visade vi herbarieark ur museets samlingar. Här kunde besökarna studera växter som samlats in av kända personer från Jönköpingstrakten för mer än hundra år sedan:

- Rosettjungfrulin, *Polygala amarella*,
Visingsö, Haga i de unga ekplanteringarna, 1877-06-17
Zetterstedt, Johan ”Janne” Emanuel (1828-1880) lektor i naturalhistoria och kemi på läroverket i Jönköping
- Strandlumner, *Lycopodiella inundata*,
Jönköping Ljungarumskärren, 1886-09
Von Porat, Carl (1843-1927) lektor i naturalhistoria och kemi på läroverket i Jönköping
- Svavelsippa, *Anemone nemorosa x ranunculoides*,
Huskvarna-Gisebobergen, 1907-05
Jyllman, Axel (1892-1965) adjunkt och lektor i biologi och kemi vid läroverket i Jönköping
- Höstspira, *Pedicularis palustris ssp. opsiantha*,
(först funnen av Erik Leonard Ekman 1908-08-27) Jönköping vid Rocksjön, 1913-08
Hedvall, Bertil född i Jönköping och läroverksadjunkt i Växjö
- Brunbräken, *Asplenium adulterinum*,
(först funnen av Zetterstedt 1865), Taberg, 1878-08-26, Carl Guldbbrand
- Myrbräcka, *Saxifraga hirculus*,
Spetsbergen, 1883-07-08
Samuel August Andréé, ingenjör, polarforskare och ballongfarare från Gränna

Arkivens dag blev ett lyckat arrangemang som besöktes av cirka 500 personer. Flertalet passerade vår utställning och vi fick möjlighet att sprida kunskap om botanik till en bredare allmänhet. /Marianne Rydén

Erik Leonard Ekman

En del i Botaniska Sällskapetets medverkan på Arkivens dag var en utställning om den framstående botanisten, Dr Erik Leonard Ekman. Denne växte upp i Jönköping, upptäckte höstspiran i Ljungarumskärren under sina tidiga botaniska exkursioner och kom att under sju-tion år fram till sin död vid 47 års ålder år 1931 utforska floran i Karibien. Det var en enastående gärning han utförde där genom att samla in och dokumentera ett mycket stort antal växter. Han upptäckte ca 2000 växtarter och 40 släkten som inte tidigare var kända för vetenskapen. Han betraktas som en av världens genom tiderna främsta insamlare av växter, men är i stort sett okänd bland den svenska allmänheten. Utställningen om Ekman gjorde vi i samarbete med och med god hjälp av Läns museet. Den finns i en monter i "öppet magasin" i Arkivhuset (innanför den stadshistoriska utställningen). Den blir kvar där minst någon månad in på det nya året. Passa på och se den, om du inte redan har gjort det!

I anslutning till Arkivens dag sände Botaniska Sällskapet ett brev till Jönköpings kommun med förslag att uppmärksamma Ekman genom namn på en gata eller genom ett minnesmärke. Samtidigt gick vi ut med ett pressmeddelande. Ärendet ska hanteras av Stadsbyggnadsnämnden.

Vi planerar tillsammans med Läns museet en Ekman-afton, den 12 mars, då vi avser att bl a visa en några år gammal film om denne fantastiske botanist, med titeln "Erkänd men okänd".

Resa till Georgien

Georgien, detta ganska okända land ligger mellan stora och lilla Kaukasus öster om Svarta havet och blev kristnat redan på 300-talet. Här finns åtskilliga kyrkor bevarade från medeltiden och några t.o.m. från 500-talet. Bergskedjan Kaukasus, som Georgien delar med Ryssland, har en rik natur med många endemiska växt- och djurarter. Georgien har flera bergstoppar på över 5000 m. Uppe i bergen finns byar med ålderdomligt lantbruk och med vidsträckta betes- och ängsmarker. Resan företogs i september, men en del blommande växter kunde likväl presenteras, bl.a. kaukasisk vädd, kaukasiskt fetblad (båda välkända trädgårdsväxter), olika arter blåklockor, rosenkronill, en gentiana m.fl.

Lövskogar tar stor plats i Georgiens natur. Här växer georgisk bok, äkta valnöt, d:o kastanj, orientalisk ek m.m. En dag besöktes nationalparken Kharagauli, känd för orörda skogar och unika djurarter som kaukasisk snöhöna och kaukasisk orre. Det regnade dock hela dagen och inga fåglar sågs. Kharagauli är en av Europas största nationalparker, så på en dag hinns endast ett pyttelitet hörn med. Vanliga träd i skogarna är orientalisk gran och kaukasisk tall. Markfloran är artrik, men det mesta var naturligtvis överblommat. Arter som kändes igen var julros, vårärt, sårläka, parkgröe, hjortunga och skuggbräken. Den stora botaniska behållningen var ett fint bestånd med den sällsynta laven långskägg. /Magnus Thorell

Redaktör: Göte Bengtsson

Tel 036-12 06 53 eller 070-659 48 10; e-post: gote.bengtsson@telia.com

Alla läsare önskas En God Jul och Ett Gott Nytt År.